

KAS POLICY PAPER

THE NEW ENHANCED AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND EU: PROPOSALS OF UKRAINIAN EXPERTS

OLEKSANDR SUSHKO

ROBERT KHOROLSKY

OLGA SHUMYLO

IGOR SHEVLIAKOV

Konrad
Adenauer
Stiftung

INTRODUCTION

In March 2007 the EU and Ukraine opened formal negotiations on the New Enhanced Agreement (NEA) intended to substitute the Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which effective term would expire in March 2008. PCA is envisaged to become a foundation stone in contractual and legal relations between Ukraine and EU at least during next 10 years.

As of December 2007, six rounds of negotiations were held where the parties agreed on the considerable part of the text of the future agreement. The negotiations were oriented on the following subjects: *Political Dialogue and Reforms as well as Cooperation and Convergence in the Field of Foreign and Security Policy; Justice, Freedom and Security; and Sectoral Cooperation*. After the procedure for the Ukraine's WTO accession is completed, the negotiations on the *Full-Fledged Free Trade Area* will be open. It ought to be recognized that the parties are far from reaching consensus on a number of matters of principle, and examination of the most fundamental debatable issues is postponed till the final stage of negotiations.

Given that it is necessary to engage the general public and independent experts in the discussion of future Ukraine-EU contractual-legal relations and the negotiation process. The expert group, created on the initiative of the Institute of Euro-Atlantic Cooperation and the Konrad-Adenauer-Stiftung, has developed the recommendations set forth below. These recommendations do not cover the subject of future NEA in full but spread only to those its parts, which are the most disputable and/or sensitive and socially significant for both Ukraine and European Union.

**© KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG
AUSLANDSBÜRO UKRAINE, 2007**

**KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG
01021 KYIV
VUL. SHOVKOVYCHNA, 10 OFF. 4
WWW.KAS.DE/UKRAINE
OFFICE@ADENAUER.KIEV.UA**

THE NEW ENHANCED AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU: PROPOSALS OF UKRAINIAN EXPERTS

OLEKSANDR SUSHKO

ROBERT KHOROLSKY

OLGA SHUMYLO

IGOR SHEVLYAKOV

**KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG
WWW.KAS.DE/UKRAINE**

THE NEW ENHANCED AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU: PROPOSALS OF UKRAINIAN EXPERTS

Members of the expert group:

- **Oleksandr Sushko**, Research Director, Institute for Euro-Atlantic Cooperation, Kyiv
- **Robert Khorolsky**, National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudry, Kharkiv
- **Olga Shumylo**, International Centre for Policy Studies, Kyiv
- **Igor Shevlyakov**, Centre for Policy Studies, Kyiv

Table of contents

Summary

1. Associated Relations
2. "Prospect of Membership" Problem
3. NEA As a New Type of Agreement?
4. Justice, Freedom and Security: People Movement and Migration
5. Free Trade Area and Sectoral Cooperation
 - 5.1. Actions to Foster Trade (Important for All Sectors and Groups) – Customs, Standards and Procedures
 - 5.2. Trade of Goods and Services
 - 5.3. Recommendations of Changes Required to Promote Trade and Develop Economy (Improvement of Investment Climate, Governmental Support, Governmental Procurement, Environmental Issues)

Summary

Subjected to the available EU law standards and national interests of Ukraine and based on the experience of the association and partnership agreements between EU and third countries in the past and those, which presently are being negotiated, the expert group proposes to consider the New Enhanced Agreement between Ukraine and EU (NEA)¹ as initiation of a new type of association agreement (the "fourth-generation" agreement). It embraces a wide range of issues of mutual interests, provides the in-depth detailed elaboration of priority fields and stipulates the system of consecutive steps towards the Ukraine's EU integration by proceeding to new integration stages. The precondition is that the previous challenges have been performed (principle of conditionality).

The expert group proposes to follow the current EU law standards that include older models of association agreements between EU and third countries (such as agreements with Turkey, Greece, Malta or Cyprus), enhanced third generation European agreements (entered into by and between the countries of Central and Eastern Europe in the first half of the 90s) as well as Stabilization and Association Agreements (presently proposed to be concluded to the countries of Western Balkans).

Without urging to copy any model agreement, we think that NEA concluded with Ukraine has to contain the covenants of previous agreements, which have proved their mobilization capacity and ability to channel resources of the appropriate countries towards the system modernization, Europization and reaching compliance with European standards in all fields. At the same time, there is a need in further development of the abovementioned international law standards. In this context, NEA should be deemed as a step forward not only in Ukraine-EU relations but also in the system of international agreements of the European Union. It illustrates both current development priorities for the European Union itself and the necessity of supporting the course pursued by the countries that have chosen the European way of development and declared their intention to reach in future the compliance with EU membership criteria and get a full EU membership.

Support of such intentions of the Eastern Europe countries (to achieve European standards and criteria) in the form of concrete actions, policies and practices should be provided regardless of whether the prospect of membership of a certain country was recognized by EU or not.

Hence, the packet of the proposed common policies, actions and intermediate benchmarks may not be less or weaker than that proposed by the association third-generation agreements, and in many cases this packet must be reviewed in context of strengthening and deepening thereof.

¹ Working EU terminology uses the term *New Enhanced Agreement*.

1. Associated Relations

The Expert group considers NEA to be, so called, the "Association Agreement"². At the same time, it is necessary to take into account that Ukrainian practice of using the term *association* is based not only on the real EU practice but also on some myths on the meaning of this term. It resulted from the basic legal act in the field of European integration of the country, namely, the *Strategy of Ukraine's EU Integration*, approved by the President L. Kuchma in June 1998. This paper divides EU-member states into two categories – full and associated members, and the acquirement of the "EU associate member status" is recognized as a top priority of Ukrainian foreign policy. The effective legislation of Ukraine also refers to "entering into the Agreement on the Ukraine's EU Associated Membership".³

In fact, the EU law does not contain the notion of associate or full member state. EU's constituent agreements specify only "member states". Thus, Ukraine may not acquire the "associated membership" as such.

The Association Agreement is the notion that refers to the EU law, and Ukrainian legislation does not mark out international agreements of such type. In the Treaty of Establishing the European Community from 1957 (TEC) the term *association* (in the context of foreign economic relations of the Community) is used in two meanings. First - as a *specific legal status of non-European countries and territories* that are under the sovereignty of certain EU-member states. International treaties with such territories shall not be concluded, and the meaning of the term *association* shall be specified by the legal acts of EU. The second meaning is the *treatment of relations with not EU member states*. Article 310 of the Treaty of Establishing the European Community authorizes the European Community to enter into "agreements on the establishment of association, which stipulates mutual rights and obligations, joint actions and special procedures".

For the first time, the association agreements were concluded with Greece and Turkey in the early 1960s to prepare their accession to the Community. To date, EU entered into association agreements with about one hundred countries worldwide: with both those that are quickly developing, and highly developed countries (members of the European economic space, i.e. Island, Liechtenstein and Norway).

It is of significance that the name of an association agreement does not always contain the word "*association*".⁴ In fact, **the type of agreement shall be determined based on legal grounds for concluding thereof by the Community**. Therefore, relying on the repeatedly used practice of EU, it is important for the European Party to commit itself to ratify NEA as the association agreement, i.e. **with reference to Article 310 of the Treaty on Foundation of the European Community**.⁵ Only in such case NEA will be precisely the "association agreement" with no regard to its name.

² European Parliament repeatedly accented this, - see, in particular, paragraph 5 of its Resolution dated July 12, 2007.

³ See Section IV of the Concepts of National Program for the adjustment of Ukrainian legislation to the legislation of European Union approved by the Law of Ukraine dated November 21, 2002 N. 228-IV.

⁴ So, the association agreement concluded with the Republic of South Africa signed on October 11, 1999 is named as *On Trade, Development and Cooperation*, and the association agreement concluded with Mediterranean Arab states of 1976-1978 had a name *On Cooperation*.

⁵ Here and further the effective law of EC is applicable. If the Reform Treaty to be signed in December 2007 in Lisbon comes into effect, the argument is to be changed *mutatis mutandis* considering new wording of EC standards for constituent agreements. In particular, pursuant to the published Draft Reform Treaty, text of Article 310, which is the basis for entering into association agreements, will be included in Article 188 without amendments.

The most important issue related to the Reform Treaty is the interpretation of new Article 7a where it is stated that "EC will develop special relations with neighboring countries... and with this purpose...it may enter into special agreements with with the countries concerned". It is not excluded that inclusion of this Article to the *General Provisions* of the Agreement on the European Union will be construed as the creation of legal grounds for special contractual-legal frames in relation to "neighboring countries" different from traditional association agreement.

The following weighty arguments may be posed in favor of such approach:

- (1) sustained support of the European Parliament shown in Resolutions dated January 13, 2005; April 6, 2006 and November 15, 2007;
- (2) widely used practice of concluding association agreements (most of the countries-parties of such agreements being non-European countries and having apparent problems with democracy and observance of human rights);
- (3) subjected to the agreed characteristics, NEA will be just the association agreement in its substance.

The declaration of NEA as an association agreement is of great value for Ukraine mainly because just this type of agreements is used to prepare countries for the EU accession.⁶ At the same time, there is not be observed the connection between associated relations and preparation for the membership or associated membership.

Thus, the proposal to declare NEA as an association agreement may be deemed by the parties as a compromise, i.e. the associated relations may assist the country in its coming near to the EU membership but may not contain the obligation to consider the country as a potential member.

Besides, the association agreement establishes *special relations* between the country and EU as it creates "special, privileged relations with the country-not member of EU, which should, at least to some extent, participate in the Community system."⁷ Vigorous relations of the country with EU are of great importance for determining the regulatory capability of international agreement standards within the EU law order and the law orders of member states, in particular, their ability to have direct impact. Finally, this will allow Ukrainian individuals and legal entities to more effectively protect their rights granted by the NEA provisions.

⁶ This refers to Greece, post-soviet countries of Eastern Europe and presently – to Turkey and Western Balkan countries.

⁷ Decision of the Court of Justice of the European Community dated September 30, 1987 in the case 12/86 *Demirel* (European Court Reports. – 1987.-P. 3719, para.9).

2. "Prospect of Membership" Problem

Today the Ukrainian diplomacy attempts to win the EU's consent to define in NEA the possibility of getting the EU membership in the future. The highest possible achievement would be to mention in the NEA's preamble that "the final goal of Ukraine is the acquisition of membership in the European Union" and that "in the Parties' opinion, this association will assist in attaining this goal" (as mentioned in European agreements concluded with post-socialist countries of Eastern Europe in 1990s).

At present, EU refuses to consider the issue of possible Ukraine's membership. Just in this context there are interpreted directives of the EU Council for negotiating delegation of the European party⁸, in particular, that "a new enhanced agreement should not prejudge any possible future developments in EU-Ukraine relations"⁹. EU officials also put emphasis on the "neighbor" status of Ukraine within European Neighborhood Policy (ENP) that embraces countries having no membership prospects.

The complexity of this task requires from the Ukrainian party to give a clear answer to what the inclusion in NEA of the clause on the Ukraine's prospect of membership may result in and to what it may not bring basically. Answers to these questions lie in two planes – legal and political.

The grounds and procedure for EU accession shall be regulated exclusively by Article 49 of the Treaty on European Union (TEU), and neither EU international treaty may change them. This Article shows that the European Union or its member states are not entrusted with legal responsibility to grant the accession application submitted by any country. So, the country has *no legal right to membership* even if it fully meets all established criteria and even if EU has already sometime contemplated its membership in the international agreement.

Hence, the EU accession primarily depends on the decision of member states and their political will where political expediency logic works. So, the possibilities that may be given by the NEA's provisions on the Ukraine's prospect of the EU membership should be scrutinized just in this context.

First of all, the fact of mentioning the prospect of membership has to decrease the risk that examination of the "Ukrainian matter" in EU institutions be hampered with reference to the complexity of the EU decision-making procedure. It is also necessary to rely on the changes to the internal structure of EU-Ukraine cooperation, i.e. on increasing volume of financial assistance, more active engagement of EU institutions in the initiation of reforms by Ukraine, etc. Besides, this provision should bring changes to the impression made by Ukraine not only on the EU political elite but also on wide social circles as well as have strong impact on the domestic political life of Ukraine and its geopolitical priorities. And finally, availability or unavailability of such provision will specify the NEA substance, in particular, the depth of integration to be achieved by the parties as a result of performance thereof.

Most likely, it is to be expected that EU will keep on refusing from consideration of the Ukraine's prospect of membership. This position is based on some key theses illustrating today's EU attitude to Ukraine. A lot of efforts should be made to prevent from mirroring such postulates in NEA.

⁸ See point 2 of *Conclusions of the Council regarding Negotiations on New Enhanced Agreement between EC and Ukraine* dated January 22, 2007 approved at the 2776 meeting of the EC Council on foreign relations.

⁹ English version "a new enhanced agreement should not prejudge any possible future developments in EC-Ukraine relations", French version "un nouvel accord renforce ne prejudge pas de evolution future des relations entre l'UE et l'Ukraine".

The first thesis is: the Ukraine's place is already specified, i.e. it is the EU neighbor within ENP. This policy covers the non-applicant countries (i.e. those that have no prospects for EU membership). Most of them have no such prospects even hypothetically (as they are "non-European" countries). In spite of the publicly expressed Ukraine's disagreement with being covered by ENP, Ukraine has formally accepted the rules of game having signed the *Ukraine-EU Action Plan* within ENP.

In the view of entering into NEA, Ukraine may not allow the connection between NEA and ENP to be formally defined. Thus it will be impossible to create a legal ground for the statement that the new agreement implements ENP thereby showing the ambiguity of the Ukraine's EU prospect of membership and its preparation therefor.

The Ukrainian Party may pose merely formal and legal arguments. By its status, ENP is a unilateral policy. So, only EU may decide to what countries this policy will spread. It is obvious that Ukraine as a sovereign country, which has not the status of an applicant (candidate) country at the moment and is not negotiating its membership, is not obliged to act within separate policies of EU if they do not meet its national interest in full. And though at this stage Ukraine does not participate in ENP, the references in such long-term document as NEA to ENP and institutions or instruments oriented to its implementation should be considered as such that do not comply with the strategic vision of Ukraine and accordingly are unavailable for bilateral documents.

Most likely, we will fail to avoid reference to the Action Plan inseparably linked with ENP in the NEA's preamble. But this reference should be formulated in a proper way, i.e. the document should be mentioned only as a historical and political fact what in no way determines future relations between contractual parties.

The contingent position of the European party that NEA should not be beyond the scope of ENP is unconvincing because the problems related to this policy substance are apparent today.¹⁰

The second thesis is: EU delegation negotiating NEA has clear directives prohibiting the consideration of the Ukraine's EU membership possibility. In our opinion, such non-alternative interpretation of the statement - "a new enhanced agreement should not prejudice any possible future developments in EU-Ukraine relations" - is wrong.

Firstly, as the mentioned document directly refers neither to ENP nor perspectives of Ukraine's membership, the other interpretations may take place. Secondly, this interpretation is not defined in any official document and, therefore, may be changed or waived by EU at any moment without unreasonable formalities (the political decision of the EU Council or European Council will be quite enough therefor). Thirdly, this statement is logically disputable: any agreement is concluded just to specify "future developments in relations"; entering into any agreement with Ukraine will breach this directive.

Subjected to the aforesaid, the following interpretation may be substantiated: **NEA does not guarantee and even does not stipulate the prospect of membership but in no way denies such possibility.** Hence, conclusion of NEA in no way obliges Ukraine to refrain from procedures required for the initiation of membership acquisition process and submission of the official application for EU membership.

In case of following European directives, NEA does not limit and even does not mention the prospect of membership, i.e. NEA in no way is construed as a substitute or antipode to the membership strategy specified in the legislation of Ukraine. Such approach,

¹⁰ This is clearly evidenced by the speech of Benita Ferrero-Waldner, European Commissioner for External Relations and European Neighborhood Policy on the Conference on ENP held on September 3, 2007 in Brussels.

unless otherwise is possible, should be highlighted in the compromise text of the agreement so as the conclusion and implementation thereof in any case could not be construed as the consent or the obligation of Ukraine to consider itself beyond the context of EU enlargement for uncertain term or even for the effective term of NEA.

If EU insists on not-mentioning in NEA the Ukraine's associated membership, therein may be incorporated the provision where the parties recognize that **entering into this agreement in no way obliges Ukraine to refrain from making steps provided in Article 49 of TEU** what vests every European country with the right to pretend to the EU membership.

The use of the term "European state" in relation to Ukraine (in any context) will contain the connotation provided by Article 49 and could be the right step.

The third thesis is: the experience of EU accession of post-socialist countries of Eastern Europe evidences that the European Union is unable to "swallow" the Ukraine's accession. EU does not wish to include in NEA the clause on the prospect of membership because of consequences exemplified by the European agreements with the countries of Eastern Europe. In other words, EU may fall into a trap: on one part, based on the principle of discrimination, Ukraine will have a right (in political and moral sense) to require from the European Union the same attitude as towards mentioned countries, and, on the other par, EU will be unable to fulfill this requirement.

As an alternative, we may propose to define the quasi-perspective of membership with the use of *Aesopian* language. For that, it is necessary to *state* in NEA (probably in its preamble) that Ukraine is "a European country", which "observes principles of freedom, democracy, respect for human rights and the rule of law". This means that at the moment of NEA coming into effect, Ukraine will formally meet the requirements provided in Article 49 of TEU.

Besides, NEA should include thoroughly listed Copenhagen and other criteria for EU membership (in appropriate places according to the objects of regulation) without highlighting that they are just Copenhagen criteria if the latter is unacceptable for EU.¹¹

First of all, this applies to the first Copenhagen criterion, i.e. the incorporation into NEA of the provision that as a result of fulfillment of the requirements specified in the agreement there will be achieved "stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities".

It is obvious that under any circumstances the establishment of a pluralistic democracy in Ukraine will be one of NEA priorities. Therefore, it is hard for the European party to deny the Ukraine's request that NEA contains provision on monitoring whether Ukraine achieved "stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities". Under the condition of the favorable domestic development, Ukraine is able to quickly receive a positive opinion from the Commission. From our point of view, the Commission will be finally forced to take a positive opinion, especially if NEA details what particular meaning is assigned by the parties to each of the specified elements of the first Copenhagen criterion.

Allowing for the previous practice of EU enlargement, after such report Ukraine will have all reasons to submit application for EU membership and require that it be promptly considered and the positive opinion of EU institutions, at least of the Commission be provided.

¹¹ Except for those parts *acquis communautaire*, fulfillment of which is possible if there is available such volume of financing that is provided only to the country-associate member of EC.

Thus, today it is obvious that EU and Ukraine have not reached consensus regarding the final goal of contractual and legal relations and cooperation as a whole. While Ukraine's goal is to acquire full EU membership, EU, in accordance with the mandate for negotiating NEA, does not deem it possible to prejudge future format of relations.

If EU does not agree to specify in the Agreement the prospective membership of Ukraine and Ukraine insists thereon, there appears the necessity in the compromise formula that would satisfy both parties.

In our opinion, such compromise may be reached in the following cases:

1. No references should be made in NEA to the European Neighborhood Policy (ENP). NEA should rely not on the unilateral policy (such as ENP) but on the actual experience of Ukraine-EU relations, the aggregate of achievements and mutual practices as of the date of the new agreement.
2. To apply as much as possible the terminology used in the description of Copenhagen criteria to the extent of citing thereof without defining that these are precisely EU membership criteria.
3. To use monitoring mechanisms with the purpose of determining the level of Ukraine's compliance with the principle (criterion) of "stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities".

3. NEA As a New Type of Agreement?

The Ukrainian and European parties emphasize that NEA concluded with Ukraine will become a *new* type of EU agreements that will be deemed as a model for basic agreements with other neighbor-countries (former Republics of USSR).¹² What will this *novelty consist in and with what it will be compared?* The formula formulated as "relations of political association and economic integration" and proposed by the Ukrainian party is hardly apt. In fact, this formula expresses the substance of any association agreement.

The so called "third generation association agreements" that include "European agreements" of EU with the countries of Central and Eastern Europe of the 1990s envisaged the substantial volume of mutual obligations and reforms in associated countries. In practice, however, their meaning was limited by the fact that in most cases coming into effect of such agreement was followed by the submission of the official application for membership that stipulates further acquirement of the candidate status and initiation of membership negotiations in the short term (2-3 years). So, the period when just the European agreement played the role of main legal instrument in relations was quite limited.

As for Ukraine, NEA will perform its direct functions for a longer term as it is not a realistic prospect to receive the candidate status within 3-5 years. Accordingly, NEA should be included instruments that will not lose their urgency during a longer term (for 5-10 years).

As the practice shows, association agreements, as a rule, serve as a means of providing assistance to the countries with less civilization development level than EU. Therefore, such agreements envisage the great number of *unilateral* obligations of the states-EU counteragents (contracting parties) (though formally they may be named as mutual obligations), which fulfillment should promote their development according to the Western European model. Thus, the real specificity of NEA should be looked for in the *set of instruments*, by means of which the social transformations in these countries are being made. This set of instruments, in its turn, shall be determined according to the peculiarities of the respective country.

As regards Ukraine, the key problem is the *problem of extremely low efficiency of Ukrainian power authorities*. We may be witnesses that Ukrainian power authorities are unable to fulfill not only their material obligations but even their own laws and commitments to citizens. Therefore, there is a danger that reforms stipulated in NEA will stay on paper. On the other part, at present, business (primarily, small and middle-sized business) and organized civil society constitute a driving force interested in the Ukraine reformation according to the European model. We believe that just these social forces should be strengthened, first of all institutionally, by NEA.

Accordingly, the NEA instruments have to provide for the efficient monitoring of the fulfillment by Ukraine of obligations undertaken. This will also envisage the cooperation of EU with Ukrainian civil society organizations interested in the implementation of real reforms. For example, this will be promoted by short- and long-term planning of the performance by Ukraine of its obligations and its regular monitoring. In this process the Ukrainian civil society should play an active role (in particular, via maximum access to the information on the NEA execution and participation in monitoring process). An-

¹² In our opinion, Ukrainian party should change its position. Firstly, establishment of any model requires that for NEA purposes the standards be set too low so as to they could suit a wide circle of potential participants. Secondly, on the social level such position again brings Ukraine in the list of post-soviet countries, which have apparent problems with the declaration of their European identity.

other important instrument should be the efficient procedures of settling disputes arisen in connection with the performance of the agreement (for example, arbitration).

On the other part, the agreement must allow the Ukrainian business and organized civil society to realize its reformation potential *without mediation of the state*. In this context, the *key thing* is to enable Ukrainian individuals and legal entities to use NEA advantages through the *direct effect* of its norms. Ukrainian citizens and entrepreneurs should be able to protect their rights provided by NEA directly in judicial authorities of the member states or EU itself.¹³ And not only Ukraine¹⁴ but also EU should be interested therein. Probably, the highest possible integration of Ukrainian business in European economy is the shortest way to the approval by Verkhovna Rada of the laws required for the implementation of reforms provided in NEA and also is the most efficient counteraction against famous "multiple-vector" structure of the Ukrainian foreign policy.

Moreover, *prevention from the final transformation of Ukraine into corporate (tycoon) state* is one of the main missions of NEA. With this purpose, the agreement should detail the means and mechanisms of the fight against these processes that constitute the substance of such political regime, i.e. monopolization and non-transparency of political and economic life of society. What is meant here is the obligation to institutionalize different democratic practices, ensure rule of law, carry out the real fight against corruption and effectively oppose to the development of monopolism in economy by implementing EU standards and ensuring fair competition.

Agreements directed to the support of global social reforms may include obligations, which are contiguous with the violation of the sovereignty of the country under transformation. This causes the threat of recognizing such provisions to be non-constitutional. Such cases have already occurred. For example, the Constitutional Court of Hungary in his decision No. 30/1998 dated June 25, 1998 recognized some provisions of the effective European agreement as non-constitutional.

So, it is necessary to be extremely deliberate in the formulation of NEA norms, taking into account the possibility of submitting to the Constitutional Court of Ukraine the claim on the recognition of separate provisions of the signed NEA as non-constitutional ones. If the court agrees with the claimant, this will materially hamper the conclusion process as it will be needed either that a new agreement be signed or the appropriate amendments to the Constitution be introduced by Ukraine.

NEA concluded with Ukraine should become the association agreement of the "fourth generation", which will rely on the previous EU experience but goes beyond its scope in its part on the facilitation of political and economic reforms required for reaching by Ukraine European standards, which, to a great extent, will coincide with the EU membership criteria.

¹³ The decision of the Court of Justice European Communities dated April 12, 2005 in case C-265/03 "Simutenkov" may be given as the example of the usefulness of norms with direct effect (European Court Reports. – 2005. – Part I, p. 2579).

¹⁴ In this context, we should positively evaluate the appeal of Ukrainian Parliament to EC "to include in the new agreement the clause on the norms of direct effect" (item 4 of the statement of Verkhovna Rada of Ukraine "On opening negotiations between Ukraine and EC on the conclusion of new enhanced agreement" dated February 22, 2007).

4. Justice, Freedom and Security: People Movement and Migration

This Section includes provisions which are of great social interest in Ukraine and, at the same time, are sensitive for the European Union. We refer to freedom of movement, in particular, immigration and employment of refugees, and visa policy.

Problem of migration, including labor migration, is considered by the European Union along with the visa policy, though the latter deals with a much wider circle of persons, i.e. with everybody who travels to EU and not only with those who seek for employment.

The starting point of looking for the decision on the formulation of the new agreement should be the necessity of further progress rather than definition of the provisions that have already been mirrored in the Ukraine-EU contractual and legal base. First of all, this means that NEA should contain provisions oriented to the development and increase of outcomes defined in the Partnership and Cooperation Agreement [PCA] (on the nondiscriminatory attitude in the labor market based on nationality) and the Visa Facilitation Agreement between Ukraine and the EU (2007).

Due to barriers established within EU member states, the movement of non-citizens to the European Union is extremely restricted by permits for the employment and common policy of EU member states. Subjected to PCA, the principle of nondiscrimination based on the nationality is applied to the Ukrainian citizens who legally work in EU member states. They, however, have no access to the welfare benefit due to the absence of the coordination system for social security between Ukraine and EU, and the nondiscrimination principle as well as access to the welfare benefit does not spread to their family members. In addition, considering the non-recognition of Ukrainian diplomas and qualifications within the EU, Ukrainian citizens are mainly forced to deal with low skilled labor. The NEA text should contain the ways of solving the said problem as both parties are interested therein.

The parties must go further relying on, but not limited to, the recently concluded agreements on visa facilitation and readmission. The cooperation in the field of migration and visa regime may not be regulated by general amorphous expressions like "to continue dialogue...", and should contain the detailed plan of actions directed to solving the problems of common concern.

NEA should include an exhaustive list of conditions and criteria, which fulfillment will allow Ukraine to receive free-visa regime in relations with EU. Such perspective is already declared in the Visa Facilitation Agreement but its declaration should be supplemented with thoroughly specified concrete proposals and obligations within NEA in the field of migration policy, borders management, in the sphere of fight against corruption and organized criminality, readmission and repatriation, information policy (state's activity on the elucidation to Ukrainian citizens of the rules and conditions of legal stay and employment in EU member states), improving the system of the issuance of foreign passports, application of criminal punishment in case of violation of the migration legislation both of Ukraine and EU member states, etc.

At this stage the implementation of Ukraine-EU NEA may not fully ensure free movement of Ukrainian citizens across the territory of EU member states. This Agreement, however, may promote the creation of better conditions for those who work in EU and for their families. In political context, this will give positive consequences for the support of Ukraine's EU integration. Coordination of social security systems will promote the access of Ukrainian employees to the social security resources during their work in EU countries and after their coming back to Ukraine. Cooperation within Bologna process and adjustment of legislation in the field of education are needed for the mutual

recognition of diplomas and qualifications and will enable Ukrainian employees to perform highly skilled work in EU countries.

Even partial facilitation of people's movement between Ukraine and EU may encourage additional investments, the decrease of social inequality, creation of new working stations, the increase of educational potential and raise of social standards. At the same time, measures taken for the facilitation of Ukrainians access to the EU's labor market may enhance labor immigration from Ukraine and increase the "brain drain" and deficit of labor force in certain fields of economy. To avoid such negative consequences, the government must create conditions for returning migrants and investing their knowledge, experience and money in the economy of the country. It is necessary to keep implementing reforms oriented to the improvement of business climate in Ukraine, creation of more favorable environment for the development of small and middle-sized entrepreneurship and decrease in corruption so as to retain citizens in Ukraine.

5. Free Trade Area and Sectoral Cooperation

A Section on free trade will be an important NEA component. What will be the subject matter of this Section? The most popular (classic) free trade version to liquidate export/import duties will not require sizable institutional and legislative changes from Ukraine. However, it will neither make a crucial positive impact on trade growth between the two partners, nor will it become a driving force for Ukraine integration into EU. On the contrary, **'fully fledged free trade' (or FTA plus)** together with liquidation of customs duties will provide a liberalization of services and harmonization of regulatory framework with the European one. Hence, though a 'fully fledged' version of the agreement will imply extensive finance and manpower resources as well as institutional and legislative changes, it may become the starting point for the country's new economic strategy and will enhance Ukraine–EU integration.

Adaptation to new game rules and standards will require the national producers to increase costs in the near term. However, in the long term it will support the competitiveness growth of the national products and as a consequence, expand their export to the world markets. Improvement of the product quality will also strengthen hand of the national producers at the internal market. As a result, Ukrainian citizens will get access to higher quality and cheaper goods and services. The Government commitment to implement reforms needed to create a free trade area with EU will raise the foreign companies' confidence in Ukrainian economy, thus increasing foreign investment inflow and contributing to Ukraine's integration in the world economy.

Final format of the NEA free trade Section and its subjected matter will be designed in the course of Ukrainian delegation - EU representatives' negotiations to commence after Ukraine's accession to the WTO. Of great importance is to comprehend beforehand the challenges and potentials of negotiations which directly depend on the capability of Ukrainian party to expressly state and reasonably protect its distinct position and on the interests represented by the Commission. The duration and final outcome of negotiations will be substantially conditioned by the quality of analytical and reconciling efforts of Ukrainian Government at the current preparatory stage and during negotiations.

Since Ukraine is not a pre-accession country, it has considerable freedom in EU negotiations, namely, the possibility to select the conformity level for the legislation and standards in each sector, given its readiness and priority for the economy development. This means greater responsibility of the Ukrainian party for clear understanding, what reforms are needed for the country economy, how economic and trade cooperation with EU may be used to implement the reforms and what consequences and limitations exist from the Ukrainian side (financial and manpower resources, positions of interest groups, etc.).

It is quite natural that the Ukrainian goods and services markets may not be open for EU companies immediately after the Agreement is signed, because the national producers are not ready for stiff competition. That is why EU agrees to discuss transitional periods for opening Ukrainian markets to separate commodity groups, services, fields of economy and reform of regulatory environment (mechanisms of government support, in particular) in line with the EU standards. We understand that harmonization means introducing the EU standards and norms in Ukraine. These efforts to reform the legislation, adjust standards and norms, and create applicable institutions will require foreign assistance. To this end, EU promises to enhance technical and financial assistance to Ukraine.

Negative consequences of enhanced free trade with EU cannot be completely eliminated (for example, closing non-competitive enterprises). However, lack of changes will cost much more than the losses that might be incurred by separate groups of businesses. Simultaneously, the Government may take measures to reduce the losses due to negative consequences.

Our recommendations and relevant arguments on the sectors and areas to be included into the future free trade Section of the New Enhanced Agreement are given below. We also give recommendations on the content of the NEA provisions and express the opinion of the interest groups regarding these proposed provisions.

5.1. Actions to Foster Trade (Important for All Sectors and Groups) – Customs, Standards and Procedures

Apart from custom tariffs, the major trade barriers for Ukrainian goods in the EU markets are non-tariff restrictions, such as non-conformity of the product standards, difference in custom system and procedures to assess conformity of industrial products. Preferential rules for the goods origin applied by EU are an additional impediment to Ukrainian goods.

Within the scope of negotiations on the NEA free trade Section Ukraine may suggest a set of actions aimed on clearing these non-tariff barriers. Ukrainian standards may be gradually reconciled with the European, customs procedures may be simplified in line with the WTO rules using European experience. Of great help for Ukrainian custom officers would be technical assistance rendered by their colleagues from the new EU member-countries (who have recently undergone such reorganization procedures).

The Ukrainian party may also commence negotiations on Ukraine accession the Pan European-Mediterranean cumulation territory that will enable to use raw materials originating from all European countries in the Ukraine manufacturing processes and then export the products to EU under a zero import duty rate. These actions will not only promote trade liberalization between Ukraine and EU, but also improve business environment, increase foreign investment volumes and refine game rules at the internal market.

The greatest resistance against such measures may be offered by manufacture producers who will be forced to secure conformity of their products with new standards. Included are producers exporting to CIS countries, whose standards have been already agreed upon, civil servants interested to preserve status-quo (for example, customs house in context of corruption fighting), politicians and officials in charge of the State Budget (due to reduced inflows from export/import taxes and increased costs to reform standardization system).

Ukrainian importers and exporters seeking to overcome non-tariff trade barriers will support the reforms. The Government may use their experience and knowledge of EU norms to clear trade barriers at the governmental level. Potential economic losses from modification of standards will be reimbursed to producers by the profit mark-up of importers/exporters through reducing foreign trade barriers and more efficient operation of Ukrainian customs house.

Co-operation with national producers on standards harmonization will help the government to save funds by adaptation of the most important standards (instead of overall harmonization). State Budget expenses to harmonize the national standards system may be partially reimbursed by the EU financial and technical assistance. When the harmonization process is over, chances to export Ukrainian goods to EU and to third countries will grow, thus substantially expanding the country's export potential. Facilitation of the customs procedures will require costs for reequipment and upgrading the experts' skills. Customs computerization will assist to combat corruption, reduce costs at the expense of customs downsizing, and will also contribute to streamline foreign trade turnover.

5.2. Trade of Goods and Services

The major problem in this area encountered by the national producers is inconsistency between Ukrainian and European standards. In the free trade Section the Ukrainian Party would like to define specific types of standards that need harmonization and to reconcile the framework and the EU joint action program intended to resolve this problem.

Trade of Agricultural/Food Products and Securing Food Safety and Quality

Usually, the majority of agricultural products are withdrawn from the EU free trade agreements. Within the scope of Ukraine-EU trade the Agreement will likely cover only some of the products. Grain crops will remain the basic Ukrainian agricultural export to EU, therefore it is essential for Ukraine to bind this commodity with the free trade regime. Most probably, sugar will be withdrawn from the Agreement, given the high protection level in the sector from both sides. Discrepancy of standards will remain the key export limitation for cattle-breeding products to EU, therefore Ukraine may agree upon the schedule for progressive opening of EU market as the standards conformity is reached. Free trade regime will also promote to the development of the national fruit and vegetable growing. At initial stages the sector will need governmental support to eliminate negative impact of competition growth.

An full fledged free trade with EU may assist to expand competitive ability of the national agricultural and food products through reconciliation of health protection standards with EU ones. Therefore it is important to include agriculture into the Agreement, given the procedures to support quality improvement by the way of harmonization of sanitary and phytosanitary standards and independent infrastructure creation (such as laboratories) to ensure effective quality supervision over agricultural and food products. This objective may be met by applying 'non-trade' cooperation, i.e. introducing training programs for Ukrainian agricultural producers, promoting investments from EU member-states and using modern technologies/agricultural machinery in Ukraine.

Agricultural and food producers may be biased against the requirement to adjust to new standards. To prevent negative perception of the Agreement and future reforms, a dialog should be initiated to explain positive results (such as prospects to enter EU markets, business climate improvement, etc). Governmental officials engaged in state regulation will be the prime opponents to reform state regulation of food safety and quality, because they are afraid of downsizing and reducing authorities when more attractive system is created.

Consumer, Chemical and Machine Building Industry

Most of the industrial sectors have now positive pace of development, defined, as a rule, by favorable business environment at foreign markets. However, dependence on foreign demand in raw material may not be the framework for economic growth policy, given the prices volatility at the world commodity markets. More prospective trade growth of processing industry products (machine building, consumer and chemical industries) is aggravated due to the problems of product non-conformity with technical and other standards, adverse investment climate and inefficient cross-border system.

An full fledged free trade with EU will promote industrial product development, because it will stipulate harmonization of industrial product standards and manufacturers will have freedom in acceptance of these standards. Transfer to non-compulsory standardization should not result in great resistance by the manufacturers. Nevertheless, some changes, such as measures to 'unshadow' consumer products manufacturing and sales or to commercialize inventions (in energy saving sector) in chemical industry may raise discontent of interest groups. Industry restructuring may become less afflictive for the

economy when foreign investments are attracted to upgrade or create new businesses and sectors. A Free Trade Area Agreement as an integral NEA component will support the national business joining the European manufacture and supply chains.

Governmental support may become one of the topical issues in negotiations, particularly, given the attitude of interest groups representing machine building. These groups demand long transition periods to liberalize trade if the sectoral support practice is abandoned. Foreign investments (provided conditions for them are improved) and benefits of Ukrainian business participation in European manufacture and supply chains may reimburse for the losses.

Products of Metallurgy

Metal products are one of the most important product group exported by Ukraine to EU. The metallurgical lobby is a powerful group in Parliament. Major sectoral problems include outdated fixed assets, low quality and gross value added of the final product. Trade of metal products is limited with non-tariff barriers, such as facilities to oppose distorted competition due to governmental support. Unfavorable investment climate, underdeveloped financial service market, low level of environmental protection – add to the trade hurdles.

In the NEA Section on full fledged free trade with EU the above obstacles and limitations are likely to eliminate through harmonization of technical standards and bringing regulatory framework in line with the EU regulations. At present Ukrainian metallurgists, iron ore miners and metal scrap traders represent the interest group most of all wishing Ukraine would integrate into the European and world markets. Harmonization of standards and regulations within a free trade Section will make it possible to eliminate or at least to reduce non-tariff trade restrictions, thus expanding national metal products supply to EU markets. Ukrainian metallurgists may not be satisfied with the negative outcomes for the national enterprises, such as reducing subsidies to energy sector, sharp growth of the production cost due to increased costs of raw materials and nature protection measures.

Energy (Electric Power)

Even after trade tariffs for energy carriers are liquidated, Ukrainian companies – electric power producers - will be incapable to export power to EU due to immature infrastructure and differences in technical standards and rules between Ukrainian and EU energy markets. EU may also not lift import limitations for Ukrainian coal and petroleum products because national producers in these sectors are subsidized. Therefore provisions on the development of trans-border power markets and further successive formation of the integrated EU energy market will promote energy sector elaboration within the Section on full fledged free trade.

Top priority reform measures include: harmonization of regulatory framework in the electric power market with EU rules, electric supply network integration and guarantee of nuclear power safety. Efficiency and competitiveness of Ukrainian energy sector may be improved through abandoning the practice of cross-cutting subsidies for household consumers, increasing NCRE¹⁵ capacity for unbiased regulation and development of connection infrastructure which will provide for technical compatibility with electric network of the EU member states.

Ukrainian energy producers and exporters will be the most interested in reform (through the Agreement fulfillment), because positive consequence (access to EU markets) will outweigh negative ones (upgrading costs). Household and industrial consumers are likely to oppose reforms, since the service prices will raise. Information and

¹⁵ NCRE – National Commission to Regulate Energy

outreach campaigns may prevent negative perception of the energy sector reform (citizens will get quality services and industrial consumers can select suppliers).

Transport Services

In spite of trade liberalization after Ukraine's accession to the WTO, significant transport sector segments are not covered by the WTO and the general Agreement on service trading. Problems that impede free and efficient movement of goods and citizens include low infrastructure performance due to capital depreciation and monopolization of some market segments. Ukraine-EU transport cooperation shall strive a physical guarantee of the FTA operation and gradual formation of the EU integrated transport service market.

Urgent objectives for Ukraine will be: 1) 'open skies' negotiations and full entry of Ukraine into EU Civil Aviation Common Area; 2) support the development of major ground transportation corridors; 3) remove cross-border barriers and reform customs control. The internal market should be open for leading European operators; regulatory framework should be harmonized.

As a result, foreign economic capabilities of Ukrainian business will expand. Revenue volumes to the State Budget will grow because of the respectively increased transportation volumes. Simultaneously, citizens and business receiving higher quality services will have to incur additional costs on the use of updated transport infrastructure.

Participants to transportation market involved in cross-border operations support, in general, free trade because they encounter constrains in access to European markets. However, they may oppose rapid liberalization of transportation market, as this may result in their squeezing out of the market. The Government may initiate restructuring of the key sectors to enhance their preparedness to intense competition. The role of the Government is critical for transport sector transformation, since the bulk of the market stakeholders are state enterprises or institutions which are to undergo reform (such as customs).

Financial Services

Financial service markets have aggressive development dynamics. Growth of capital and bank assets, scopes of stock market - give evidence to the improved quantitative and qualitative indices in financial sector. At the same time a number of issues on corporate governance, supervisory standards, financial sector transparency, fighting money laundering, etc. - add to the risks of financial institutions and may become barrier to Ukraine-EU free trade in this sector.

A set of regulatory changes may be planned within the framework of free trade Section. Their implementation will enable resolution of problems and will increase sustainable development and reliability of financial market services. This will also assist to the access of the national financial institutions to cheaper and long-term resources and will lay the foundation for the entry of these institutions into EU financial service markets in the long term perspective.

Some financial industrial groups (FIGs) may oppose liberalization of financial service trading with EU, due to the possible competition growth and the risk to loose control over business when a more transparent financial sector is created. At the same time, most FIGs are interested to raise value of their financial institutions and to have the possibility of selling them to foreign investors on more favorable terms. Therefore implementation of the above measures in the FTA framework may be profitable for owners of financial institutions and may notably increase their capital, provided adequate business development strategies are realized during free trade incorporation.

5.3. Recommendations of Changes Required to Promote Trade and Develop Economy (Improvement of Investment Climate, Governmental Support, Governmental Procurement, Environmental Issues)

Quality and prospects for economic development of Ukraine are defined not only by the status in separate production sectors but also by the trade of goods and services. A number of regulatory areas not covered directly by production and trade contain unresolved problems that impact greatly the above and the other sectors of economy. State-of-art of the investment climate regulation, people movement, environment safety, governmental support and governmental procurement demand sweeping reforms that have not been introduced due to various reasons. The status of the full fledged free trade Agreement as the NEA part makes it possible to incorporate such cross-cutting issues into it. EU has the required experience of free trade agreements with the third parties. This means accessibility for Ukraine to this unique experience, forceful resources and tools to support reforms by EU. Problems resolved in these areas will assist to improve the game rules for national and foreign businesses, thus bringing positive results for the economy in general.

Investment Climate

Foreign capital inflow volumes, namely, FDI, are growing dynamically. Banking sector, metallurgy, real property, trade and others receive huge investments. At the same time, a set of issues related to protection of investors' rights, duly registration of titles, corporate governance curb substantially foreign and domestic investors.

A free trade regime with EU should provide incentives to reconcile the Ukrainian legislation with the more transparent and regulated EU legislation, thus enabling to clear barriers for investors' operation, namely, in the field of corporate governance, taxation, capital movement between Ukraine and EU. As a result, the amount and quality of imported capital will be improved and procedures for Ukrainian business access to EU markets will be simplified.

Part of big business may oppose the changes geared at creation of transparent game rules, due to inherent risks to loose control of business. Simultaneously, general improvement of investment climate in the country as the result of proposed changes will increase the Ukrainian market appeal, and hence, the value of internal business and own capital.

Governmental Support

Governmental support is the most acute and contradicting issue to be raised during EU negotiations. Sectoral and in some cases regional support rendered to enterprises by the Government distorts trade giving the grounds to initiate anti-dumping investigations and impose import quotas by Ukraine's trade partners. The latest examples of EU initiating anti-dumping proceedings against Ukrainian pipe industry enterprises due to energy subsidies witness to great concern to reform the area of governmental support in the country.

Ukrainian priorities include harmonization of the legislation on governmental support with the EU requirements to secure gradual transfer from financial assistance to separate companies and sectors to the regional and horizontal support. New institutions and rules complying with the EU standards should be created and the existent ones should be upgraded and in the long-term perspective the competition policy should be reconciled.

A considerable part of the Ukrainian business is not ready to reject governmental support being, in their opinion, the only protection instrument against foreign company competition. Assuming governmental support refusal, the interest groups will insist on long transition periods to be guaranteed by Ukrainian Government during EU negotiations.

Reorganized governmental support system will contain a quite wide variety of support instruments, removing the grounds to limit the access of Ukrainian goods and companies to the EU markets. Less developed regions will be able to further receive aid even within the Free Economic Zones/ Priority Development Territories framework. Enterprises environment protection sector will benefit from priority changes in the governmental support.

Governmental Procurement

Governmental procurement is one of the most heavily corrupted and inefficient markets in Ukraine. Market operation rules and principles lacks of transparency. Numerous technical and bureaucratic barriers result in excess time consumption and financial costs for the bidding companies. The latest amendments to the national legislation have moved the market far away from transparent EU standards.

The New Enhanced Agreement shall mandatory contain governmental procurement provisions. Reconciliation of the national legislation on governmental procurement with the EU regulations and rules will lead to competition growth, improvement of procurement quality and budgetary savings for the Government, will facilitate protection of rights for bidders, and reduce financial and timing costs related to bidding participation. This will eliminate officials' abuse which will be positively perceived by the majority of businesses seeking tender participation. Opposition to reforms by the group of officials getting illegal profits due to non-transparent system may be expected. The need to increase financing for the development of institutions that regulate the market may result in discontent by those governmental representatives who are in charge of the budget. However, funds and practical assistance of the EU member states will be available (for example, through Twinning projects), thus making possible to eliminate the budgetary load.

External competition growth due to liberalization of the governmental procurement market causes concern of Ukrainian businesses. Nevertheless, there will be no substantial change in competition conditions. Even today foreign companies take part in 'huge' tenders, while the value of 'small' contracts is insufficiently high to attract foreigners. At the same time the Government should intensify efforts to acknowledge conformity between Ukrainian and European quality certificates. This will greatly facilitate the access of national producers (and not only in the governmental procurement field) to the EU markets.

Environmental Policy

Environmental policy is inefficient in Ukraine. Current system of environmental rules and regulations, supervision, monitoring, incentives and sanctions does not provide for nature management safety and reduction of environmental harm due to economic activity. Moreover, inconsistency of Ukrainian technologies and products with the EU standards is the major obstacle for the national goods access to the EU markets.

NEA free trade Section will contain a subsection on environmental cooperation, which will create an external impact to promote the ecological policy reform. EU position regarding the environmental subsection content will be defined by the results of the EU assessment of the impact on the country's sustainable development being scrutinized by the EU at present.

Priorities of a Ukraine-EU co-operation in the field of environmental policy may be as follows: to enhance the Government institutional capacity, harmonize the national ecological standards, develop ecological management system and waste trade.

Environmental policy reform will make it possible to gradually reduce the GDP energy- and resource intensity, develop the market for ecological goods, technologies and services, use integrated standards to secure access of Ukrainian goods to EU markets, forestall ineligible (undesirable) goods in Ukraine, obtain and effectively use the waste trade funds, contribute to improvement of the life quality.

Institutional development in the field of environmental protection, drafting and introducing the new standards and procedures will require additional governmental costs. These costs may be partially reimbursed at the expense of EU financial and technical assistance.

ПОПЕРЕДНІ ВИДАННЯ

1. РОЗВИТОК ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ У ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЕС
2. ЗА ЯКОЮ КОНСТИТУЦІЄЮ ЖИТИМЕ УКРАЇНА В 2007 РОЦІ?
3. ДЕМОКРАТІЯ, ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА, ПРАВА ЛЮДИНИ: ОЦІНКА ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ПЛАНУ ДІЙ “УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ”
4. СУЧАСНИЙ МЕДІА-МЕНЕДЖМЕНТ: ГАЗЕТА ЗАВТРАШНЬОГО ДНЯ – ПОТЕНЦІАЛ МАЙБУТ-НЬОГО
5. СПІВВІДНОШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ / ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕЯ
6. КОНСОЛІДОВАНА ДЕМОКРАТІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ
7. СУСПІЛЬНЕ МОВЛЕННЯ: НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, СВОБОДА СЛОВА І ПРОГРАМНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ

компаній, що беруть участь у торгах. Останні зміни до національного законодавства ще більше вдалили ринок від прозорих стандартів, які працюють в ЄС.

НБД має обов'язково містити положення щодо державних закупівель. Гармонізація українського законодавства щодо державних закупівель з нормами та правилами ЄС призведе до зростання конкуренції та підвищення якості закупівель і бюджетних заощаджень для уряду, поліпшить захист прав учасників тендерів і зменшити фінансові та часові витрати, пов'язані з участю в них. Це унеможливить зловживання чинючих, і це позитивно сприймуть більшість підприємств, які прагнуть брати участь у тендерах. Можна очікувати протидії реформам тією групою чинючих, які отримують незаконні прибутки внаслідок непрозорої системи. Потреба у збільшенні фінансування на розбудову таких інституцій, які регулюють діяльність ринку, може зумовити невдоволення представників уряду, які опікуються державним бюджетом. Однак можна буде залучити кошти та практичну допомогу країні ЄС (наприклад, через проекти Twinning), що дасть змогу зменшити навантаження на бюджет.

Зростання зовнішньої конкуренції через лібералізацію ринку державних закупівель викликає стурбованість представників українського бізнесу. Однак суттєві зміни умов конкуренції не відбуються. Уже нині західні учасники беруть участь у "великих" тендерах, тоді як вартість "маленьких" контрактів недовго висока для приваблення іноземців. Водночас уряд повинен активізувати зусилля щодо визнання відповідності між українськими та європейськими сертифікатами якості. Це неабияк поліпшить доступ українських виробників (і не лише у сфері державних закупівель) на ринки ЄС.

Екологічна політика

Екологічна політика в Україні неефективна. Так, чинна система екологічних нормативів і правил, контролю, моніторингу, стимулів і санкцій не забезпечує безпечного природокористування та зменшення шкоди довкіллю від економічної діяльності. Це більше, невідповідність українських технологій і продукції екологічній стандартам ЄС – одна із суттєвих перешкод доступу українських товарів на ринки Європейського Союзу.

НБД в частині вільної торгівлі міститиме підозли про співпрацю у сфері екології, що створить зовнішній тиск для стимулювання реформи екологічної політики країни. Позиція ЄС щодо змісту підозли про екологію визначатиметься за зультатами оцінки впливу на сталій розвиток, яку наразі вивчає Європейська комісія.

Пріоритетами співробітництва з ЄС у сфері екологічної політики для України можуть бути посилення інституційної спроможності уряду у цій сфері, гармонізація систем національних екологічних стандартів, розвиток систем екологічного менеджменту та торгівлі відходами.

Реформування екологічної політики країни дасть змогу поступово знизити енерго- та ресурсомісткість ВВП, розвивати ринок екологічних товарів, технологій і послуг, використати стандарти для забезпечення доступу українських товарів на ринки ЄС та обмеження надходження небажаних товарів в Україну, отримати й ефективно використати кошти від торгівлі відходами, сприяти підвищенню якості життя.

Інституційний розвиток у сфері охорони довкілля, розроблення та запровадження нових стандартів і процедур потребуватиме додаткових державних витрат. Це витрати можна частково компенсувати за рахунок фінансової та технічної допомоги ЄС.

Державні закупівлі – один з найбільш корумпованих та неефективних ринків в Україні. Принципи та правила функціонування ринку непрозорі. Численні технічні та бюрократичні бар'єри призводять до надлишкових часових і фінансових витрат

Державні закупівлі

Реформована система надання державної допомоги залишить досить широкій вибір інструментів підтримки, усуваючи підстави для обмежень доступу українських товарів і компаній на ринки ЄС. Складовим елементом залишатимуться надання державної допомоги навіть у рамках ВЕЗ/ТІР. Через зміни пріоритетів надання державної допомоги зможуть випасти підприємства, задіяні у сфері захисту довкілля.

Частина українського бізнесу не готова відмовитися від державної допомоги, яка, на їхню думку, є єдиним інструментом захисту від конкуренції з іноземними компаніями. Припускаючи відмову від державної допомоги, групи інтересу намагаються тривалих періодів, які український уряд повинен буде забезпечити під час переговорів з ЄС.

Пріоритети для української сторони – гармонізація законодавства у сфері державної допомоги відповідно до вимог ЄС для забезпечення поступового переходу до відфінансованої допомоги окремим компаніям і галузям до регіональної та горизонтальної допомоги. Потрібно буде створювати (або вдосконалювати наявні) інституції та правила, що відповідають європейським стандартам, і у віддаленій перспективі прагнути до узагальнення політики щодо конкуренції.

Державна допомога – чи не найгостріше і найсуперечливіше питання, що постає під час переговорів з Європейським Союзом. Галузева та в окремих випадках регіональна підтримка урядом підприємств викривляє умови торгівлі, що дає підстави для порушення антидмпінгових розслідувань і квотування імпорту товарів торгівельними партнерами України. Останні випадки порушення антидмпінгових розслідувань ЄС проти підприємств трубної промисловості України, аргументовані наявністю емергентних субсидій, свідчать про важливість реформування сфери державної допомоги в Україні.

Державна допомога

Частина великого бізнесу може чинити спротив змін, спрямованим на створення прозоріших правил гри, через пов'язані із цим ризики втрати контролю над бізнесом. Водночас загальне поліпшення інвестиційного клімату в Україні, що відбувається внаслідок запропонованих змін, збільшить привабливість українського ринку, а відтак вартість внутрішнього бізнесу і капіталу його власників.

Режим вільної торгівлі з ЄС повинен передбачати заходи щодо адаптації українського законодавства до більш прозорого та впорядкованого законодавства ЄС, що дасть змогу подолати бар'єри для діяльності інвесторів, зокрема у сфері корпоративного управління, оподаткування, руху капіталу між Україною та ЄС. Це призведе до збільшення кількості і поліпшення якості капіталу, що надходить в Україну ззовні, та спрощення процедури виходу українського бізнесу на ринки ЄС.

Обсяги надходжень іноземного капіталу в Україну, зокрема прямих іноземних інвестицій, дуже динамічно зростають. Великі обсяги інвестицій надходять у банківський сектор, металургію, нафтохімію, торгівлю та ін. Водночас низка питань, пов'язаних із захистом прав інвесторів, належним оформленням прав власності, корпоративним управлінням, неабияк стримує і зовнішніх, і внутрішніх інвесторів.

Інвестиційний клімат

Якість та перспективи економічного розвитку України визначаються не тільки станом в окремих секторах виробництва товарів і послуг та торгівлі ними. Існує цілий ряд регуляторних сфер, що не стосуються безпосередньо виробництва і торгівлі, невідвідені проблемами у яких дуже сильно впливають на усі вищезгадані та інші сектори економіки. Стан регулювання інвестиційного клімату, руху людей, безпеки довкілля, державної допомоги та державних закупівель давно вимагає радикальних реформ, які через різні причини не впроваджуються. Статус поглибленої угоди про вільну торгівлю як частини НБД дає можливість включити до неї такі наскрізні теми. Європейський Союз має відповідний досвід у своїх угодах про вільну торгівлю з третіми сторонами, а для України це означає можливість доступу до цього унікального досвіду, потужних ресурсів та інструментів підтримки реформ з боку ЄС. Вирішення проблем у цих сферах сприятиме поліпшенню правил гри для українського й іноземного бізнесу, а отже матиме позитивні наслідки для еко-

5.3. Рекомендації щодо змін, які необхідні і для сприяння торгівлі і для розвитку економіки (поліпшення інвестиційного клімату, державна допомога, державні закупівлі, екологія)

Низка фінансово-промислових груп чинить спротив лібералізації торгівлі фінансовими послугами з ЄС з огляду на можливість посилення конкуренції на ринку та ризик втрати контролю над бізнесом внаслідок створення прозорої структури фінансового сектору. Водночас більшість ФПТ зацікавлені в підвищенні вартості своїх фінансових установах і в можливість продажу їх іноземним інвесторам на вищих рівнях умов. Тому здійснення заходів у рамках ЗВТ може бути дуже вигідним для власників установах і відчутно збільшить їхній капітал за умов реалізації адекватних стратегій розвитку бізнесу в процесі запровадження вільної торгівлі.

У рамках розділу про вільну торгівлю можливо буде залучити низку регуляторних змін, реалізація яких дасть змогу вирішити ці проблеми і підвистити стійкість розвитку та стабільність ринку фінансових послуг. Це також сприятиме доступу українських фінансових установах до більш дешевих і довгострокових ресурсів і закладу основу для виходу цих установах на ринки фінансових послуг ЄС у довгостроковій перспективі.

Ринки фінансових послуг мають стрімку динаміку розвитку. Зростання капіталу й активів банківської системи, обсягів фондів ринку свідчать про поліпшення кількісних та якісних показників у фінансовому секторі. Водночас низка питань, пов'язаних з корпоративним управлінням, стандартами наглядових процедур, прозорістю фінансового сектору, проєднанням боротби з відмивання коштів, підвищенні ризиків фінансових установах і може стати бар'єром для вільної торгівлі цими послугами між Україною та ЄС.

Фінансові послуги

Реструктуризацію ключових секторів для підвищення їхньої готовності до жорсткої конкуренції. Роль уряду критична в трансформації транспортного сектору, щої конкуренції. Роль уряду критична в трансформації транспортного сектору, адже переважна більшість суб'єктів ринку – це державні підприємства або інституції, що мають бути реформованими (наприклад, митниця).

Учасники транспортного ринку, що здійснюють міжнародні перевезення, загалом підтримують вільну торгівлю, адже стикаються з перешкодами доступу на європейські ринки. Проте вони можуть чинити спротив швидкій лібералізації ринку перевезень, яка може призвести до витіснення їх з ринку. Уряд може ініціювати

Завдяки цьому зростатимуть можливості для зовнішньоекономічної діяльності українського бізнесу. Відповідно, зростатимуть і обсяги надходжень до державного бюджету внаслідок збільшення обсягів перевезень. Водночас населення та бізнес, отримуючи якісніші послуги, будуть змушені зазнавати додаткових витрат, пов'язаних з користуванням модернізованою транспортною інфраструктурою.

Невідкладні завдання для України: 1) переговори про політику "відкритого неба" з повним входженням України до ЄС; 2) сприяти розвитку основних напрямків транспортних коридорів; 3) ліквідація бар'єрів для перетинання кордонів, передусім реформування митного контролю. Потрібно також відкрити внутрішній ринок для провідних європейських операторів і гармонізувати регуляторне середовище.

Попри лібералізацію торгівлі, яка відбудеться після вступу України до ЄС, важливі сегменти транспортного сектору не включено до структури СОТ і Загальної угоди про торгівлю послугами. Проблеми, що перешкоджають вільному й ефективному руху товарів і ромадьян: низька ефективність інфраструктури через знешчєніть фондів і монополізація деяких сегментів ринку. Співпраця між Україною та ЄС у сфері транспорту має ставити за мету фізичне забезпечення діяльності ЗВТ і поступове формування єдиного з ЄС ринку транспортних послуг.

Транспортні послуги

Найбільш зацікавленими в реформі (через виконання угоди) будуть українські виробники та експортери електроенергії, тому що позитивні наслідки для них (доступ на ринки ЄС) перевищать негативні (витрати на модернізацію). Подібні та промислові споживачі електроенергії, відповідно, оприбутимуться реформам у зв'язку з підвищенням цін на послуги. Завдяки інформативній-роз'яснювальним кампаніям можна запобігти формуванню негативного суспільного настрою реформі енергетичного сектору (населення виступає проти реформ, промислові споживачі зможуть обидати початковий етап).

Серед необхідних заходів реформування: гармонізація регуляторного середовища на ринку електроенергетики з правилами ЄС, інтеграція електромереж і забезпечення безпеки ядерної енергетики. Відмова від практики перехресного субсидування тарифів для побутових споживачів, посилення спроможності НКРЕ до регулювання регулювання та розбудову інфраструктури з'єднань, яка забезпечуватиме технічну сумісність з електромережею країни – членів ЄС, дасть змогу підвищити ефективність і конкурентоспроможність української енергетики.

Навіть після скасування тарифів на торгівлю енергоносіями українські компанії, які виробляють електроенергію, не матимуть достатньої змоги експортувати продукцію до ЄС через нерозвинену інфраструктуру та відмінність технічних стандартів і правил, за якими функціонують енергетичні ринки ЄС та України. ЄС може залити також обмеження на імпорту українського вугілля та нафтопродуктів з огляду на субсидування вітчизняних виробників. Тому розвитку енергетичного сектору в рамках розгляду пропозитивних вільної торгівлі можуть сприяти положення про розбудову транспортних ринків електроенергії, а згодом поступове формування єдиного енергетичного ринку з ЄС.

Енергетика (електроенергетика)

У контексті розділу НБД про поглиблену вільну торгівлю з ЄС можливе усунення цих бар'єрів та обмеження через гармонізацію технічних стандартів та уніфікацію стандартів до стандартів ЄС. Нині українські металургі, а також виробники залізної руди і трейдери металургічного сектору вільну торгівлю можна було уникнути (або принаймні зменшити кількість) нетарифних торговельних обмежень, таким чином розширивши присутність української металургії на ринках ЄС. Водночас українські металургі можуть бути невдоволені такими негативними наслідками для українських підприємств, як скорочення субсидій у ПЕК і різке зростання собівартості продукції у зв'язку зі збільшенням витрат на сировину та природоохоронні заходи.

Металургія – одна з найважливіших груп товарів, які експортує Україна, зокрема до ЄС. Металургія є потужною групою, чий інтерес представляє ні в парламенті. Найбільші проблеми галузі – застарілі основні фонди, низька якість валової доданої вартості кінцевої продукції. Водночас торгівля металургією обмежена нетарифними бар'єрами, такими як засоби протидії викривленої конкуренції, спричинені наданням державної допомоги. Несприятливий інвестиційний клімат, недостатньо розвинений ринок фінансових послуг, слабкий захист довкілля – додаткові перешкоди торгівлі.

Металургія та продукція

Надання державної допомоги може стати одним з проблемних питань для переговорів, особливо з огляду на позицію групи інтересів, що представляють шинобудівну галузь. Групи вимагають великих перехідних періодів для лібералізації торгівлі в разі відмови в її практиці надання галузевій допомозі. Компенсувати втрати можуть іноземні інвестиції (для яких потрібні поліпшити умови) та переваги від участі українських підприємств у європейських ланцюгах виробництва і поставлення.

Поглиблена вільна торгівля з ЄС сприятиме розвитку промислового виробництва, адже вона передбачає уніфікацію стандартів промислової продукції, при чому виробники матимуть свободу у прийнятті цих стандартів для себе. Перехід до неонов'язкової стандартизації не повинен спричинити великого опору виробників продукції цих галузей. Однак деякі зміни, такі як вжиття заходів для "детінізації" виробництва і збільшення продукції для легкої промисловості або для комерційної зацікавленості (зокрема в галузі енергозбереження) у хімічній промисловості, можуть зумовити невдоволення групи інтересів. Процес реструктуризації промисловості можна зробити менш болючим для економіки через залучення іноземних інвестицій до модернізації та створення нових підприємств і галузей. Угода про ЗБТ як інтегральна частина НБД сприятиме входженню українських підприємств до європейського ринку.

Нині більшість галузей промисловості характеризуються позитивною динамікою розвитку, яка переважно визначається сприятливою кон'юнктурою на зовнішніх ринках. Проте залежність від зовнішнього попиту на сировинну продукцію не може слугувати основою економічної стратегії розвитку з огляду тривалого зростання розвитку торгівлі продукцією галузей обробної промисловості (наприклад, машинобудівної, легкої та хімічної) ускладнюється через проблемні невідповідності технологій та інших стандартів, несприятливого інвестиційного клімату та неефективної системи протекції кордону.

Легка, хімічна та машинобудівна промисловість

Виробники сільськогосподарської та харчової продукції можуть "недовіряти" поставитися до потреби прилаштування до нових стандартів. Для запобігання формування негативного сприйняття угод та реформ, що будуть здійснюватися, варто ініціювати діалог з ними, через який донести позитивні наслідки (наприклад, можливість виходу на ринки ЄС у майбутньому, поліпшення бізнес-клімату). Найбільший супротив реформування системи державного регулювання безпечності та якості харчових продуктів можуть виявляти представники державних органів, що забезпечують регулювання, через скорочення посад і повноважень у результаті створення ефективнішої системи.

Поліплена віляна торгівля з ЄС може сприяти досягненню такої мети, як підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської та харчової продукції через уведення стандартів захисту здоров'я та інтересів громадян до стандартів ЄС. Тому важливе включення сільського господарства до угод з поглядом заходів, що сприятимуть поліпшенню якості товарів через гармонізацію українських санітарних і фітосанітарних стандартів з європейськими, та створення належної інфраструктури (наприклад, лабораторій) для забезпечення ефективної системи контролю за якістю сільськогосподарської та харчової продукції. Досягти цього можна буде завдяки застосуванню "неторговельних" способів співпраці, а саме через запровадження навчання українських сільськогосподарчиків, сприяння залученню інвестицій з країн ЄС і використання технологій та новітньої сільськогосподарської техніки в Україні.

Завичай більшість позицій сільськогосподарської продукції вилучають угод про вільну торгівлю з Європейським Союзом. У рамках торгівлі між Україною та ЄС можна очікувати, що угоді покриватиме тільки деякі позиції. Зернові залишатимуться основним видом продукції українського сільськогосподарського експорту до ЄС, тому для України важливо закріпити режим вільної торгівлі цим товаром. Цюкор, найімовірніше, буде вилучено з угод з огляду на високі ступінь протекційнізму в галузі з обох сторін. Невідповідність стандартів залишатиметься основним обмеженням експорту продукції тваринництва з України до ЄС, тому Україна може домовитися про розклад поступового відкриття ринку ЄС мірою досягнення відповідності стандартів. Режим вільної торгівлі також сприятиме розвитку українського промислового і сільськогосподарського секторів. На початкових етапах підгалузь потребуватиме державної підтримки задля вилучення негативних наслідків зростання конкуненції.

Торговля сільськогосподарською та харчовою продукцією і безпека безпечності та якості харчових продуктів

У цій сфері головною проблемою для українських виробників вже сьогодні є українська сторона зацікавлена у тому, щоб визначити в розділі про вільну торгівлю конкретні види стандартів, які потрібні гармонізувати, та узгодити механізми і програму спільних з ЄС дій, спрямованих на вирішення цих проблем.

5.2. Торговля товарами та послугами

порту українських товарів збільшаться (не тільки до ЄС, а й третіх країн), що створить розширення експортних потенціалів держави. Спрощення митних процедур по-требуватиме витрат на переобладнання та перепідготовку фахівців. Однак компенсація митниці допоможе подолати корупцію, зменшить витрати за рахунок скорочення штату митниці і сприятиме збільшенню зовнішнього товарообороту.

Співпраця з українськими виробниками у сфері гармонізації стандартів до-поможе урядові заощадити кошти через адаптацію найважливіших стандартів (за-мість всеосяжної гармонізації). Витрати з державного бюджету на гармонізацію національної системи стандартів можна частково компенсувати фінансовою та тех-нічною допомогою ЄС. Після завершення процесу гармонізації можливість для экс-

Підтримку реформам можна знайти серед українських імпортерів та експор-терів, зацікавлених у подоланні нетарифних бар'єрів для торгівлі. Уряд також може використати їхні досвід і знання норм ЄС для подолання перешкод у торгівлі на державному рівні. Можливі економічні втрати від змін стандартів для виробників буде компенсовано зростанням прибутків експортерів та імпортерів товарів і послуг через зниження бар'єрів зовнішньої торгівлі й ефективнішу роботу української мит-

Найбільший супротив таким заходам можуть створювати виробники промис-лових товарів, які будуть змушені забезпечувати відповідність своєї продукції но-вим стандартам (особливо виробники, які експортують переважно до країн СНД, стандартів з якими вже узгоджено), а також чиновники, зацікавлені у збереженні статус-кво (наприклад, митниці в контексті боротьби з корупцією), політики та чиновники, які опіюються державним бюджетом (через зменшення надходжень від експортного й імпортного мита та зростання витрат, потрібних на реформу системи стандартизації).

Українська сторона може також розпочати переговори щодо придання Україні до Північно-східного регіону території кумуляції, що дасть змогу вико-ристовувати сировинну похідження з усіх європейських країн у виробничих про-цесах в Україні і потім експортувати готову продукцію до ЄС за нульовими ставка-ми ввізного мита. Ці дії сприятимуть не тільки лібералізації торгівлі між Україною та ЄС, а й допоможуть поліпшити бізнес-середовище, збільшити обсяги іноземних ін-вестицій і вдосконалити правову базу на внутрішньому ринку.

У рамках переговорів щодо розділу НБД про вільну торгівлю Україна може запропонувати низку заходів, спрямованих на подолання цих нетарифних бар'єрів. Так, українські стандарти можна поступово узгоджувати із загальноєвропейськими, митні процедури – спрощувати згідно з правилами СОТ, використовуючи європей-ський досвід. Корисною для українських митників була б технічна допомога колг з країн – нових членів ЄС, які недавно пройшли через такі процеси реорганізації.

Крім митних тарифів, основні бар'єри для торгівлі українських товарів на ринках ЄС – нетарифні обмеження, такі як невідповідність стандартів продукції, відповідність митної системи та процедури оцінки відповідності продукції. Додатковий бар'єр для українських товарів – преференційні правила походження товарів, які застосовує Європейський Союз.

5.1. Заходи зі сприяння торгівлі (важливі для всіх секторів та груп інтересів) – митниця, стандарти та процедури

Далі наведено рекомендації та відповідні аргументи щодо того, які сфери та галузі варто включити до майбутнього розділу НБД про вільну торгівлю, та щодо змісту відповідних положень НБД. Також викладено позиції груп інтересів щодо запропонованих положень.

Не можливо буде повністю уникнути негативних наслідків від поглибленої вільної торгівлі з ЄС (наприклад, закриття неконкурентоспроможних підприємств). Однак відсутність змін коштів країні багато більше, ніж втрати, яких мо-жуть зазнати окремі групи інтересів. Водночас уряд може вжити заходів, що до-поможуть зменшити втрати від негативних наслідків.

Звісно, відкриття українських ринків товарів і послуг для компаній ЄС не може відбутися одразу після підписання угоди з огляду на неготовність українських виробників до жорсткої конкуренції. Саме тому ЄС готовий до обговорення перехідних періодів для відкриття українських ринків на рівні окремих товарних груп, послуг, сфер економічної діяльності та реформування регуляторного середовища (зокрема механізмів державної підтримки) згідно із стандартами ЄС. Зрозуміло, що гармонізація означає запровадження стандартів та норм ЄС в Україні. Ця робота з реформування законодавства, адаптації стандартів і норм та розбудови потрібних інституцій потребуватиме зовнішньої допомоги. З огляду на це ЄС обіцяє збільшити

технічну та фінансову допомогу Україні.

Не будучи офіційним кандидатом на членство, Україна має чималу свободу на переговорах з ЄС, а саме можливість обирати рівень відповідності законодавства та стандартів для кожної галузі з огляду на її готовність та пріоритетність для розвитку економіки. Це означає більшу відповідальність української сторони за читке розуміння того, яких реформ потребує економіка країни, як можна використати економічну та торговельну співпрацю з ЄС для здійснення цих реформ та які наслідки й обмеження існують з української сторони (фінансові та людські ресурси, позиції груп інтересів та ін.).

Триває зараз, так і протягом самого переговорного процесу.

Кінцевий формат розділу НБД про вільну торгівлю та її зміст будуть визначені у ході переговорного процесу між українською делегацією та представниками Європейської Комісії, який розпочнеться після вступу України до СОТ. Дуже важливо наперед розуміти можливість та виклики переговорного процесу, які безпосередньо залежать від спроможності української сторони до висловлення та аргументованої захисту чіткої позиції, а також інтересів, які представлятиме Комісія. Триває лінійна та кінцевий результати переговорів у великій мірі визначаються якістю аналітичної та узгоджувальної роботи українського уряду як на стадії підготовки, що

тиме інтерпретації України у світову економіку.

Пристосування до нових стандартів і правил при потребуватиме від українських виробників збільшення витрат у короткостроковий перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та, як наслідок, збільшенню її експорту на світові ринки. Політичне значення якості продукції також зміцнить позиції вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. Своєю чергою, українські споживачі матимуть доступ до більш якісних і дешевших товарів і послуг. Зобов'язання уряду зі здійснення реформ, потрібних для створення зони вільної торгівлі з ЄС, підвищать довіру інвесторів до української економіки, а відтак збільшать приплив іноземних інвестицій і сприятиме інтеграції України у світову економіку.

Розділ щодо вільної торгівлі буде важливим складником НБД. До якого змісту цієї частини варто прагнути? Найбільш поширений (класичний) варіант вільної торгівлі, у рамках якого буде скасовано експортні й імпорتنі мита, не потребуватиме від України суттєвих інституційних і законодавчих змін. Проте він ніколи не справить вагомого позитивного впливу на збільшення товарообігу між двома партнерами, ані не стане рушійною силою інтеграції України з ЄС. Натомість **"поглиблена вільна торгівля" (ago 3BT+)** окрім скасування митних тарифів передбачатиме лібералізацію сфери послуг та відповідне регуляторного середовища до європейського. Отже, хоча "поглиблений" варіант угоди і потребуватиме чималих фінансових і людських ресурсів, а також інституційних і законодавчих змін, він може стати основою для нової економічної стратегії країни та підсилити інтеграцію України з ЄС.

5. Зона вільної торгівлі та секторальне співробітництво

тиме доступу українських працівників до ресурсів соціального захисту під час їхньої роботи в країнах ЄС і після повернення до України. Співпраця в межах Болонського процесу й адаптація законодавства у сфері освіти, потрібна для взаємного визнання дипломів і кваліфікацій, дасть змогу українським працівникам виконувати кваліфіковану роботу у ЄС.

Навіть часткове політшення руху осіб між Україною та ЄС може сприяти додатковим інвестиціям, зменшенню соціальної нерівності, створенню нових робочих місць, збільшенню освітнього потенціалу та підвищенню соціальних стандартів. Водночас заходи з політшення доступу українців до ринку праці ЄС можуть спричинити збільшення тривалої безробітності з України, "відпливу мізків" і дефіцити робочої сили у певних галузях економіки. Для уникнення таких негативних наслідків уряд має створити умови для повернення мігрантів і інвестування їхніх знань, досвіду та грошей в економіку країни. Реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-клімату в Україні, запровадження сприятливішого середовища для розв'язку малого та середнього підприємництва, зменшення рівня корупції і потреби продовжити діяти того, що утримати громадян.

Реалізація НБД між Україною та ЄС на даному етапі не зможе забезпечити вільний рух українських громадян на території країн – членів ЄС у повному обсязі. Однак ця угода може сприяти створенню кращих умов для тих, хто вже працює в ЄС, і для членів їхніх родин. На політичному рівні це матиме позитивні наслідки для підтримки інтеграції України з ЄС. Координація систем соціального захисту сприя-

НБД має містити вичерпний перелік умов та критеріїв, виконання яких дозволить Україні отримати перспективі безвізовий режим у стосунках з ЄС. Така перспектива вже формально зафіксована в Угоді про спрощення візового режиму, але її декларація має бути доповнена ретельно вписаними конкретними пропозиціями і зобов'язаннями в рамках НБД в галузі міграційної політики, управління кордонами, в сфері боротьби з корупцією та організованою злочинністю, реалізації та репатріації, інформаційної політики (діяльності держави щодо роз'яснення громадянам України правил та умов легального перебування та працевлаштування в країнах-членах ЄС), удосконалення системи видачі акордонних паспортів, застосування кримінальних покарань за порушення міграційного законодавства як України, так і країн-членів ЄС тощо.

Сторони мають іти далі, спираючись на нещодавно укладені угоди про реалізацію міграції та візового режиму – однак не обмежуючись ними. Співпраця в галузі вивченнями на кшталт "подовжувати діалог...", а містити деталізовані плани з метою вирішення проблем, що вляються спільний інтерес.

Сторони мають іти далі, спираючись на нещодавно укладені угоди про реалізацію міграції та візового режиму не може регулюватися загальними аморфними формулюваннями на кшталт "подовжувати діалог...", а містити деталізовані плани з метою вирішення проблем, оскільки вказана обов'язково зацікавлені обидві сторони.

Рух українських громадян до Європейського Союзу вкрай обмежений через бар'єри країн – членів ЄС у вигляді дозволів на працевлаштування та спільну візову політику ЄС. На підставі УПС до українських громадян, які легально працюють в ЄС, застосовують принцип недискримінації на основі громадянства. Однак вони не мають доступу до соціальних виплат через відсутність механізму координації систем соціального захисту між Україною та ЄС, і принцип недискримінації та доступу до соціальних виплат не поширюється на членів їхніх родин. Крім того, з огляду на невизнання українських дипломатів і кваліфікацій в ЄС українські громадяни змушені виконувати переважно низькокваліфіковану роботу. Текст НБД має містити шляхи розв'язання вказаної проблеми, оскільки в цьому об'єктивно зацікавлені обидві сторони.

Вихідною позицією пошуку рішення щодо формулювань нової угоди має стати необхідність досягнення подальшого прогресу, а не фіксації тих положень, що вже знайшли відображення у договірно-правовій базі Україна-ЄС. Ідеться насамперед про те, що у НБД мають міститися положення у розв'язок та поглиблення згодуваних зафіксованих УПС (щодо недискримінаційного ставлення на ринках праці на основі громадянства) та Угодою про спрощення візового режиму між Україною та ЄС (2007).

Проблема міграції, в т.ч. тривалої розглядається Європейським Союзом в комплексі з візовою політикою, хоча остання стосується значно ширшого кола осіб – усіх, хто подорожує до ЄС, а не лише тих, хто шукає там можливостей працевлаштування.

Даний розділ міститиме у собі положення, що вляються найбільшій суспільно-політичній інтерес в Україні, і водночас є чутливими для Європейського Союзу. Ідеться про питання свободи пересування, а саме міграції, біженців, працевлаштування та візової політики.

4. Юстиція, свобода та безпека: рух людей та міграція

13 Як приклад корисності норм з прямою дією можна навести рішення Суду правосуддя Європейських співтовариств від 12 квітня 2005 р. у справі C-265/03 «Simutenkov» (European Court Reports. – 2005. – Part I, p. 2579).
 14 У цьому контексті слід позитивно оцінити заклик Українського парламенту до ЄС «наповнити новий договір нормами прямої дії» (п. 4 заяви Верховної Ради України «Про запобігання перевороту в Україні та ЄС щодо укладення нового базового договору» від 22 лютого 2007 р.).

НБД з Україною має стати асоціативною угодою "четвертого покоління", що спирається на попередні досвід ЄС, але виходить за його межі у частині сприяння політичним та економічним реформам, необхідним для досягнення Україною європейських стандартів, які значною мірою співпадають із критеріями членства в Європейському Союзі.

Отже, формулювати норми НБД необхідно вкрай обачливо, зважаючи на можливість подання до Конституційного суду України вимоги визнати положення вже підписаного НБД неконституційними. Якщо суд погодиться з заявником, це значно загальмує процес його укладення, оскільки або доведеться підписати новий договір, або ж Україна буде змушена внести відповідні зміни до Конституції.

Положення вже чинної Європейської угоди шини у рішенні № 30/1998 від 25 червня 1998 р. визнає неконституційними окремі статті угоди. Такі випадки вже траплялися. Наприклад, Конституційний суд Угорщини в процесі трансформування угоди визнав такі положення некон- жуть містити зобов'язання, що межують з порушенням суверенітету країни, яка угоди, спрямовані на підтримку глобальних суспільних реформ, мо-

Більше того, однією з головних місій НБД має стати запобігання остаточному перетворенню України в корпоративну (олігархічну) державу. Для цього в договорі мають бути детально прописані засоби і механізми боротьби з процесами, що скла- дають суть такого політичного режиму, – монополізацією і непрозорістю політично- го й економічного життя суспільства. Йдеться про обов'язок інституціалізувати різ- номанітні демократичні практики, забезпечити верховенство права, здійснювати реальну боротьбу з корупцією, ефективно протидіяти провамам монополізму в еко- номіці через запровадження стандартів ЄС із забезпечення чесної конкуренції.

З іншого боку, договір повинен дозволити українському бізнесу й організо- ваному громадському суспільству реалізовувати свій реформаторський потенціал без посередництва держави. У цьому аспекті ключовим є надання українським фі- зичним і юридичним особам можливість користуватися перевагами НБД через пря- му дію його норм. Українські громадяни та українські підприємства повинні мати можливість захищати права, надані їм НБД, безпосередньо в судових органах дер- жав-членів членів ЄС¹³. І в цьому повинна бути зацікавлена не лише Україна¹⁴, але й міку і є найкращим шляхом до ухвалення Верховною Радою законів, необхідних для реалізації передбачених у НБД реформ, а також найдієвішою протидією від- знаменитої «гагатовекторності» української зовнішньої політики.

важливим інструментом мають стати ефективні процедури вирішення спречок, які виникатимуть у зв'язку з виконанням договору (приміром, арбітраж).

Отже, на сьогодні очевидно що ЄС та Україна не мають консенсусу щодо кінцевої мети договірно-правових відносин і співпраці загалом. Якшо для України такою метою є набуття повноправного членства в ЄС, то ЄС, згідно мандату на ведення переговорів щодо НБД, не вважає за можливим визначати наперед (prejudge) майбутній формат відносин.

За умов, коли ЄС не погоджується фіксувати в угіді перспективну членства України, а Україна наполягає на цьому, постає необхідність пошуку компромісної формули, що задовольнить обидві сторони.

- На нашу думку, такий компроміс може бути знайдено за наступного підходу:
1. Відсутність посилая в НБД на Європейську політику сусідства (ЄПС). НБД має спиратися не на односторонню політику, якою є ЄПС, а на фактичну спадщину відносин Україна-ЄС, сукупність до-сягнень та обопільних практик, що мають місце станом на дату укладання нової угоди.
 2. Максимальне використання термінології зі сфери Конґагенських критеріїв, аж до їх прямого цитування, але без вказівки на те, що це є саме критерії членства в ЄС.
 3. Використання моніторингових механізмів з метою визначення рівня відповідності України принципу (критерію) «стабільності інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу і захист меншин».

11 За винятком тих частин acquis communautaire, виконання яких можливе за наявності такого обсягу фінансування, що надається лише країні – кандидатці на вступ у ЄС.

Зважаючи на попередню практику розширення ЄС, після такого звіту Україна на матиме всі підстави, щоб подати заяву про набуття членства в ЄС, вимагати її швидкого розгляду та надання позитивного висновку (Opinion) з боку інституцій ЄС, прийнятні Комісії.

Очевидно, що за будь-яких обставин становлення в Україні плюралістичної демократії буде одним з пріоритетів НБД. Тому європейській стороні важко буде відмовити проханням України, щоб в НБД було закріплене положення про здійснення з боку ЄС регулярного моніторингу, чи має місце в Україні «стабільність інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу і за-хист меншин». За умов сприятливого сценарію внутрішнього розвитку, Україні по-тию Комісія буде змушена надати позитивний висновок, особливо коли в НБД буде детально прописано, який саме зміст сторони надають кожному із зазначених еле-ментів першого Конвентуального критерію.

Насамперед це стосується першого Конвентуального критерію, т. в. включення в НБД положення про те, що в результаті виконання чітко визначеного в самому договорі переліку вимог в Україні буде забезпечена «стабільність інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу і за-хист меншин».

Так само в НБД повинні бути ретельно *перписані* Конвентуальські та інші критерії членства в ЄС (у відповідних місцях, за предметом регулювання) – без вказівки на те, що це є саме текст Конвентуальських критеріїв, якщо останнє не-прийнятно для ЄС¹¹.

Як варіант можемо запропонувати сформулювати квазі-перспективу членст-ва з використанням своєрідної «золотої мови». Для цього в тексті НБД (напевно, в преамбулі) слід *констатувати*, що Україна є «європейською країною» та «дотриму-ється принципів свободи, демократії, поваги до прав людини та верховенства пра-ва». Це означає, що на момент набуття НБД чинності Україна формально відпо-відатиме вимогам, закріпленим у ст. 49 ДЕС.

Теза *третьої* *досвід вступу постсоціалістичних країн Східної Європи свідчить, що Союз не здатен «перетравити» вступ України*. ЄС не бажає закріплення в НБД клаузули про перспективу членства, саме тому, що наприклад! Європейських угод з країнами Східної Європи складалася одностороння практика, якими для Союзу будуть наслідки такого кроку. Тобто ЄС може легко потрапити в пастку: з одного боку, виходячи з принципу недискримінації, Україна матиме право (в політичному і мо-ральному сенсі) вимагати від Союзу такого самого ставлення, як і до згаданих кра-їн, а, з іншого боку, ЄС не буде здатен виконати цю вимогу.

Кроком в правильному напрямку могло б бути і використання в тексті угоди по відношенню до України (в будь-якому контексті) терміну «європейська держа-ва», що міститиме в собі словову конотацію із вищезгаданою статтею 49.

Якщо ЄС наполягатиме на уникненні згадування про перспективу членства для України, в угіді може бути зафіксоване положення, де сторони визнають, що **Україна жодним чином не зобов'язує Україну утримуватись в майбут-ньому від здійснення кроків, передбачених статтею 49 ДЕС**, що надає право кожній європейській країні претендувати на членство в ЄС.

Жливім, має знайти відповідне місце в компромісному тексті угоди з тим, щоб її укла-дання та імплементація за жодних обставин не могли трактуватись як згода чи зо-б'язання України розглядати себе поза контекстом розширення ЄС на невизна-чену перспективу, чи навіть на термін дії НБД.

¹⁰ Про це переконаливо свідчить зміст виступу Комісара з питань зовнішніх відносин і європейської політики Є. Ферреро-Вальднер на Конференції з питань ЄПЦ, що відбулася 3 вересня 2007 р. в Брюсселі.

Якщо слідувати букві європейських директив, то НБД не регламентує і навіть не згадує перспективу членства, виносячи це питання «за дужки», тобто жодним чином НБД не трактується як замінник чи протилежність стратегії набуття членства, зафіксованої в законодавстві України. Цей підхід, якщо інше буде неможливо.

Звідси може бути обґрунтоване наступне трактування: **НБД не гарантує і навіть не передбачає перспективу членства, але і жодним чином не заперечує такої можливості.** Отже, укладання НБД жодним чином не зобов'язує Україну утримуватись від здійснення будь-яких дій, необхідних для початку процесу набуття членства, насамперед, подання офіційної заявki на членство в ЄС.

Україною порушуватиме цю директиву. Чиним визначати «майбутній розвиток відносин»: «...»; укладання ж будь-якої угоди з мула є логічно суперечливою: будь-яка угода для того й укладається, щоб якимось (достатньо політичного рішення Ради ЄС чи європейської Ради). По-друге, ця форма не є ні відкритою ЄС в будь-який момент без виконання надмірних формальностей (договору) не закріплено в жодному офіційному документі, тому може бути змінені тив членства України, то залишається місце й для інших трактувань. По-друге, це По-перше, оскільки вказаний документ прямо не згадує ні ЄПЦ, ні перспектив

між ЄС і Україною» є невірним трактуванням. не повинна наперед визначати будь-який можливий майбутній розвиток відносин таке, здалося б безальтернативне, прочитання форми «нова посилена угода, що забороняють розгляд питання про можливість членства України. На наш погляд, *Теза друга: делегація ЄС на переговорах щодо НБД вже має чіткі директиви,*

ним наповненням цієї політики¹⁰. між ЄПЦ, не є переконалим, оскільки на сьогодні очевидні проблеми із змістом- Можлива позиція європейської сторони, що НБД не повинен виходити за час майбутні відносини між договірними сторонами.

мент варто згадати лише як історико-політичний факт, що жодним чином не визна- що є невіддільно пов'язаним з ЄПЦ. Але воно повинно бути сформульоване: доку- Напевно, не вдасться уникнути посилення в преамбулі НБД на «План дій», стороних документів.

глядати як невідповідні стратегічному баченню України і тому неприйнятні для обо- саму ЄПЦ та на інститут чи інструменти, що спрямовані на її реалізацію, слід роз- бере участь в ЄПЦ, посилення в такому довгостроковому документі, як НБД, на вній мірі відповідать її національним інтересам. І хоча на даному етапі Україна членство, не зобов'язана діяти в рамках окремих політик ЄС, якщо вони не в по- Україна, що не має на даний момент статусу кандидата і не веде переговори про вирішувати, на які країни її поширювати. Очевидно, що як суверенна держава гумент. За своїм статусом ЄПЦ є односторонньою політикою, а тому лише ЄС може Українська сторона може використовувати суто формально-юрідичний ар-

ЄС. перспективу перебування України поза зоною очікування/підготовки до членства в дження, що новий договір є реалізацією ЄПЦ, тим самим фіксуючи на невизначену лення зв'язку між НБД і ЄПЦ. Це не дозволяє створити правову підставу для твер- В аспект укладання НБД Україна не може допустити формального закріп- «План дій України – ЄС» в рамках ЄПЦ.

поширення на неї ЄПЦ, Україна офіційно прийняла правила гри, підписавши не є «європейськими»). Незважаючи на публічно висловлену Україною незгоду з переважна більшість такої перспективи не може мати ніякого впливу (оскільки ЄПЦ. Ця політика охоплює країни, що не мають перспективи членства в ЄС, а їх *Теза перша: місце України вже остаточно визначено – суцілька ЄС у рамках*

2. Проблема "перспективи членства"

На сьогодні українська дипломатія намагаться домогтися принципової згоди ЄС на закріплення в НБД можливості майбутнього членства України. Програмою максимум було б зазначення в преамбулі НБД, що «кінцевою метою України є набуття членства в Європейському Союзі» і що «ця асоціація, на думку Сторін, сприятиме досягненню цієї цілі» (як це було зроблено в Європейських угодах, укладених в 1990-х роках з постсоціалістичними країнами Східної Європи).

Наразі ЄС відмовляється розглядати питання про можливість членства України. Саме в цьому контексті глумачаться директиви Ради ЄС для переговорної делегації європейської сторони⁸, що «нова посилена угода не повинна наперед визначати будь-який майбутній розвиток відносин між ЄС і Україною»⁹. Також посадовці ЄС послідовно і за будь-якої нагоди наголошують на «сусідському» статусі України в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), яка охоплює країни, які не мають перспективи членства.

Складність завдання вимагає від української сторони мати чітку відповідь на питання, що може дати включення в НБД клаузули про перспективу членства України і чого воно дати не може в принципі. Відповідь на це питання лежить в двох площинах – юридичній і політичній.

Підстави і процедури вступу в ЄС регулюються виключно ст. 49 Договору про Європейський Союз (ДЄС), і жодна міжнародна угода ЄС не може їх змінити. З цієї статті випливає, що на Союз чи його держав-членів не покладає юридичного обов'язку задовольнити заяву про вступ, подану будь-якою країною. Тому остання не має юридичного права на членство, навіть якщо повністю відповідає усім встановленим критеріям, і навіть якщо ЄС колись вже надав їй перспективу членства в міжнародному договорі.

Отже, вступ до ЄС залежить передусім від розсуду держав-членів, їхньої політичної волі, а тут вже діє логіка політичної доцільності. Саме в цій площині слід розглядати можливість дати положення НБД щодо можливості членства України в ЄС.

Насамперед, така перспектива членства повинна знизити ризик того, що в інституціях ЄС розгортає «українського питання» галмутьватиметься з посиленням на складність процедури прийняття рішення у ЄС. Слід сподіватися і на зміни у внутрішній організації забезпечення співпраці Союзу з Україною, – збільшення обсягу фінансової допомоги, більшого залучення інституцій ЄС до здійснення України необхідних реформ тощо. Також це положення має змінити сприйняття України в ЄС не лише серед політичних еліт, але й більш широких суспільних верств. Так само воно повинно спричинити потужний вплив на зміст внутрішньополітичного життя України та її геополітичні пріоритети. І нарешті, наявність чи відсутність такого положення визначатиме зміст НБД, а саме глибину інтеграції, якої мають досягти сторони в реалізації його виконання.

Напевно, від ЄС і надалі слід очікувати категоричної відмови розглядати питання про можливість надання Україні перспективи членства. Ця позиція ґрунтується на кількох базових тезах, що відображають нинішнє ставлення ЄС до України. Доведеться докласти чималих зусиль, щоб ці постулати прийнятні не знайшли свого відображення в НБД.

⁸ Див. п. 2 Висновків Ради стосовно переговорів щодо нової посиленої угоди між ЄС та Україною від 22 січня 2007 р., ухвалені на 2776 засіданні Ради ЄС з питань зовнішніх відносин.
⁹ Англ. «а new enhanced Agreement shall not preclude any possible future development in EU-Ukraine relations», фр. «un nouvel accord renforcé ne préjuge pas de l'évolution future des relations entre l'UE et l'Ukraine» (курсив додано).

⁶ Це стосувалося Гречії, постсоціалістичних країн Східної Європи, а нині – Туреччини та західно-балканських країн.
⁷ Рішення Суду правосуддя Європейських Співтовариств від 30 вересня 1987 р. у справі 12/86 «Demirel» (European Court Reports. – 1987. – P. 3719, para. 9).

(1) послідовна підтримка Європейського Парламенту, висловлена в Резолюції від 13 січня 2005 року, 6 квітня 2006 року та 15 листопада 2007 року;

(2) поширена практика укладання угоди про асоціацію (при цьому більшість країн, з якими такі угоди укладені, не є європейськими та мають очевидні проблеми з демократією і дотриманням прав людини);

(3) за своїм змістом, виходячи з уже погоджених параметрів, НБД буде саме угодою про асоціацію.

Цілісність для України укладання НБД як угоди про асоціацію визначається насамперед тим, що саме цей тип угоди використовується для підготовки майбутнього вступу країни до ЄС⁶. В той же час прямого правового зв'язку між асоціативними відносинами та підготовкою до членства чи статусом кандидата – немає.

Отже, пропозиція укласти НБД як угоду про асоціацію має бути сприйнята сторонами як компромісна: асоціативні відносини можуть сприяти максимальному наближенню країни до членства в ЄС, однак самого зобов'язання розглядати дану країну як потенційного члена в ній може і не міститися.

Крім того, угода про асоціацію встановлює *особливі відносини* держави з ЄС, оскільки створює «спеціальні, привілейовані зв'язки з країною – не членом, котра повинна, принаймні якоюсь мірою, брати участь у системі Співтовариства»⁷. Інтенсивність відносин країни з ЄС є важливим при визначенні регулятивної здатності норм міжнародної угоди в правовпорядку ЄС і правовпорядках держав-членів, а саме їхньої здатності мати пряму дію. В кінцевому рахунку це дозволяє українським фізичним і юридичним особам ефективніше захищати свої права, надані положеннями НБД.

¹ У роботі термінологія ЄС використовується поняття "New Enhanced Agreement", тобто «Нова посилена угода»

Виходячи з наявних традицій права ЄС та національних інтересів України, спираючись на досвід асоціативних та партнерських угод, укладених ЄС із третіми країнами у минулому та тими, щодо яких в даний час ведуться переговори, експертна група пропонує розглянути нову базову угоду між Україною та ЄС (НБД)¹ як започаткування нового типу асоціативної угоди ("четвертого покоління"), яка за своїм змістом охоплює максимум широке коло питань взаємного інтересу, пропонує поглиблену деталізацію пріоритетних сфер та передачає систему послідовних кроків у напрямку інтеграції України в ЄС на підставі можливості переходу до нових етапів інтеграції за умови виконання попередніх завдань (принцип "conditionality").

Експертна група пропонує спиратися на існуючу правову традицію ЄС, що включає в себе як ранні вірші асоціативних угод ЄС із третіми країнами, такі як угоди з Туреччиною, Грецією, Мальтою чи Кіпром, поглиблені європейські угоди "третього покоління", укладені в 1-й половині 90-х років з країнами Центрально-Східної Європи, а також угоди про Стабілізацію та Асоціацію, запропоновані нині країнам Західних Балкан.

Не закликаючи копіювати жодну з наведених моделей угод, ми вважаємо, що НБД з Україною має містити в собі ті положення попередніх угод, які довели свою мобілізаційну здатність, спроможність скеровувати ресурси відповідних держав у напрямку системної модернізації, європейзації та досягнення відповідності європейським стандартам в усіх галузях. В той же час існує потреба у подальшому розвитку вказаної міжнародної правової традиції. В цьому сенсі НБД має бути кроком уперед не лише у відносинах Україна-ЄС, але і в системі міжнародних договорів Європейського Союзу, відзначаючи як нинішні пріоритети розвитку само-го Союзу, так і необхідність підтримки курсу тих держав, що обрали європейський шлях розвитку і заважили про намір досягти у перспективі відповідності критеріям членства в ЄС та здобути повноправне членство в Союзі.

Підтримка таких намірів країн Східної Європи (досягнення європейських стандартів та критеріїв) на рівні конкретних дій, політик і практик має бути надана незалежно від того, чи визнано на даний момент за певною країною з боку ЄС пер-спективу членства, чи ні.

Виходячи з цього, пакет пропонує спільних політик, заходів та проміж-них етапів (benchmarks), не може бути меншим чи слабкішим за той, що пропону-вався асоціативними угодами "третього покоління", а в багатьох напрямках цей пакет має бути переосмислено в напрямку посилення і поглиблення.

1. Асоціативні відносини
2. Проблема "перспективи членства"
3. НБД як новий тип угоди?
4. Юстиція, свобода та безпека: рух людей та міграція
5. Зона вільної торгівлі та секторальне співробітництво
- 5.1. Заходи зі сприяння торгівлі (важливі для всіх секторів та груп інте-ресів) – митниця, стандарти та процедури
- 5.2 Торговля товарами та послугами
- 5.3. Рекомендації щодо змін, які необхідні і для сприяння торгівлі і для розвитку економіки (поліпшення інвестиційного клімату, державна допо-мога, державні закупівлі, екологія)

- **Олександр Сушко**, керівник групи, Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, Київ
- **Роберт Хороцький**, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків
- **Ольга Шумило**, Міжнародний центр перспективних досліджень, Київ
- **Ігор Шевляков**, Міжнародний центр перспективних досліджень, Київ

Склад експертної групи:

НОВИЙ БАЗОВИЙ ДОГОВІР МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ПРОПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕКСПЕР- ТІВ

СЕРІЯ «ПОЛІТИЧНА ОСВІТА»
ФОНД КОНРАДА АДЕНАУЕРА
WWW.KAS.DE/UKRAINE

ІГОР ШЕВЛЯКОВ

ОЛЬГА ШУМИЛО

РОБЕРТ ХОРОЛЬСЬКИЙ

ОЛЕКСАНДР СУШКО

НОВИЙ БАЗОВИЙ ДОГОВІР
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС:
ПРОПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ
ЕКСПЕРТІВ

ФОНД КОНРАДА АДЕНАУЕРА
01021 КИЇВ
БУЛ. ШОВКОВИНА, 10 КВ. 4
WWW.KAS.DE/UKRAINE
OFFICE@ADENAUER.KIEV.UA

© ПРЕСТАВНИЦТВО ФОНДУ КОНРАДА АДЕНАУЕРА
В УКРАЇНІ, 2007

У березні 2007 року ЄС та Україна розпочали офіційні переговори щодо Нового базового договору (НБД), який має прийти на зміну Угоді про партнерство і співробітництво (УПС), термін дії якої завершується у березні 2008 року. Передбачається, що НБД стане наріжним каменем договірно-правових відносин між Україною та ЄС найближчим часом, що становитиме наступні 10 років.

Станом на грудень 2007 року відбулося шість раундів переговорів, у ході яких сторони погодили значну частину тексту майбутньої угоди. Переговори ведуться за напрямками: "Політичний діалог та реформи", а також співробітництво і конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики", "Юстиція, свобода і безпека", "Секторальне співробітництво". Після завершення процедури вступу України до СОТ розпочнуться офіційні переговори за напрямком "Політична зона вільної торгівлі". Слід визнати, що за низкою принципів питань сторони все ще далекі від консенсусу, розгляд найбільш принципів дискусійних питань перенесений на заключення стадію переговорів.

Виходячи з необхідності залучення громадськості та незалежних експертів до обговорення змісту майбутніх договірно-правових відносин між Україною та ЄС, надання перемовному процесу з такого суспільно-важливого питання належної публічності, експертна група, створена за ініціативою Інституту Євро-Атлантичного співробітництва та Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, розробила нижчезазначені рекомендації. Дані рекомендації не охоплюють весь зміст майбутньої НБД, а лише її частини, що викликають найбільші дискусії та/або є найбільш чутливими, суспільно значущими як для України, так і для Європейського Союзу.

KAS

POLICY PAPER

НОВИЙ БАЗОВИЙ
ДОГОВІР МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЄС:
ПРОПОЗИЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ЕКСПЕРТІВ

ОЛЕКСАНДР СУШКО
РОБЕРТ ХОРОЛСЬКИЙ
ОЛЬГА ШУМЛО
ІГОР ШВІЛЯКОВ

Konrad
Adenauer
Stiftung

